

[הכהנים והעם העומדים בעזרה, כשהיו שומעים שם המפורש שהוא יוצא מפי כהן גדול, היו כורעים ומשתחוים (בפישוט ידים ורגלים. ע' שבועות טו: רמב"ם תפלה ספ"ה) ומודים (כן הוא הנוסח בפיוט סדר העבודה. וע' לעיל כא. ברש"י שבשעת השתחויה היו מתוודים) ונופלים על פניהם ואומרים 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד'.

בירושלמי מבואר שהקרובים היו כורעים ומשתחוים (וגם אומרים 'ברוך שם...! מפרשים), והרחוקים אומרים 'ברוך שם'. מסרו למי שהיה מוליכו.

ב. הכל כשרים להוליך את השעיר (איש – להכשיר את הזר), אלא שעשו הכהנים [גדולים] קבע ולא היו מניחים את ישראל להוליכו. אמר רבי יוסי: מעשה והוליכו ערסלא, וישראל היה. אותו אדם מזומן לכך (מאתמול. איש עתו).

ג. עתי – ואפילו בשבת. ואפילו בטומאה. ופירשו: אם היה חולה – מרכיבו על כתפו. ואם נטמא משלחו – נכנס לעזרה טמא ומשלחו (רב ששת. וע"ע שיטמ"ק כריתות יד. בהשמטות אות יב; מקדש דוד כא). יש אומרים שטומאת מת בלבד הותרה לצורך שילוח השעיר [ואפשר שצריך ריצוי ציץ לדעה זו]. ויש חולקים וסוברים שכל הטומאות הותרו (ע' במובא באמרי מבשר' על תורא"ש).

ד. חכמים אומרים: חלה משלחו – ישלחנו ביד אחר. דחפו ולא מת – ירד אחריו וימיתנו.

ק"ב. מדוע מיתות עובדי העגל היו חלוקות זו מזו?

רב ולוי, אחד אמר: זיבח וקיטר לעגל – מיתתו בסיף (כדין עובד עכו"ם שחייב מיתת בית דין. ומיתת בן נח בסיף, וכך היה דינם קודם שנתפרשו ד' מיתות. רש"י. וערמב"ן שמות לב, כז; מהרש"א; חזו"א קכה,ו). גפף ונישק – במיתה בידי שמים (כהוראת שעה (עפ"י תו"י, רמב"ן שם). וי"א שסבר כרבי יהודה (בתוספתא סנהדרין י, ב) שהמנשק דינו במיתה בידי שמים. עפ"י משך חכמה תשא לב, כו ועוד). שמח בלבבו – בהדרוקן. ואחד אמר: עדים והתראה – בסיף. עדים בלא התראה – במיתה. לא עדים ולא התראה – בהדרוקן (כבדיקת הסוטה. כבע"ז מד).

[שבתו של לוי לא עבד עבודה זרה (שנאמר ויעמד משה בשער המחנה ויאמר מי לה' אלי – ויאספו אליו כל בני לוי. ומה שנאמר האמר לאביו ולאמו לא ראיתו ואת אחיו לא הכיר ואת בְּנֵי לא ידע – הכוונה לאבי אמו (ולאם אמו. עתו"י) מישראל, וכן לאחיו מאמו ולבני בתו מישראל].

דף סז

- ק"ג. א. מה הוא המרחק בין ירושלים למקום דחיית השעיר? כיצד ליוו את המשלח?
 ב. דחיית השעיר – כיצד?
 ג. אברי שעיר המשתלה, מהם בהנאה?
 ד. מה דרשו מהמדבר; ארץ גזרה; עזאול?
 ה. המשלה את השעיר – מאימתי מטמא בגדים? האם גם מלוויו מטמאים בגדים? **שע**

א. לסתם משנתנו וכן דעת רבי מאיר בברייתא, מירושלים ועד לצוק תשעים ריס שהם י"ב מיל. עשר סוכות היו שם ובין כל סוכה וסוכה מיל. מיקירי ירושלים היו מלויים אותו עד סוכה ראשונה. השוכות בסוכה ראשונה מלויים אותו עד הסוכה השנייה, וכן הלאה. חוץ מאחרון שבהם שאינו מגיע עמו לצוק, שבין סוכה אחרונה לצוק יש שני מילין, כפלים מתחום שבת – אלא עומד מרחוק ורואה את מעשיו. רבי יהודה אומר: תשע סוכות היו ועשרה מילין. (יש גורסים עשר סוכות. ולפי זה הסוכה האחרונה עומדת בצוק, שמא משום חולשת המשלה, כדי שילין שם ולא יצטרך לחזור. תוס'). רבי יוסי אומר: חמש סוכות ועשרה מילין היו וכולם הולכים על ידי עירוב שני מילין [ולדעת שניהם אף האחרון מגיע לצוק]. לדברי רבנו תם, שיעורים הללו אינם בדוקא אלא הם ואלכסונם. והתוס' הקשו על כך. על כל סוכה וסוכה אומרים לו: הרי מזון והרי מים. תנא, מעולם לא הוצרך אדם לכך אלא שאינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו פת בסלו. [וכבש עשו לו ביציאתו מן המקדש, מפני הבבליים – האלכסנדריים], שהיו מתלשים בשערו ואומרים לו טול וצא טול וצא].

ב. המשלה חולק לשון של זהורית; חציו קשור בסלע וחציו בין קרניו ודחפו לאחוריו והוא מתגלגל ויורד. ולא היה מגיע לחצי ההר עד שנעשה אברים אברים.

א. לשון זו היו מביאים אותה מאתמול. או גם על ראש שעיר מביאים אותה, שמחמר כלאחר יד הוא (תוס' ישנים. וע' חדושי רעק"א ומנחת חינוך לב, טז).

ב. בירושלמי אמרו: כל ימים שהיה שמעון הצדיק היה בורח למדבר, והסרקין אוכלים אותו. [דחייתו מן הצוק להעשות אברים אברים – מצוה מן התורה היא לכתחילה (כדלהלן), ושבח גדול כשנעשה כן, ומעשה נסים. עפ"י רמב"ן חולין יא:].

[בראשונה היו קושרים לשון של זהורית על פתח האולם מבחוץ. הלבין – היו שמחים, לא הלבין – היו עצבים ומתביישים. התקינו שיהיו קושרים על פתח אולם מבפנים. ועדיין היו מציצים ורואים. התקינו שיהיו קושרים אותו בסלע וחציו בין קרניו. אמר רבי נחום בר פפא משום רבי אלעזר הקפ"ר: בראשונה היו קושרים לשון של זהורית על פתח אולם מבפנים וכיון שהגיעו שער למדבר היה מלבין]. לפי שיטת רבי יהודה (להלן בסוף הפרק), נראה שלא היו קושרים הלשון חציו בסלע וחציו בין קרניו, כי לדבריו היתה הלשון מתלבנת בהגיעת השער למדבר (עפ"י תוס' ישנים להלן טז). בא וישב לו תחת סוכה אחרונה עד שתחשך.

ג. אברי שער המשלתח – נחלקו בהם רב ושמואל; אחד אמר מותרים בהנאה (במדבר – כמדבר שהוא הפקר לכל). ואחד אמר אסורים (גזרה). אמר רבא: מסתבר כמי שאמר מותרים. לא אמרה תורה שלח לתקלה.

א. וכן הלכה (רמב"ם עיוהכ"פ ה, כב).

ב. נראה שהאוסר בהנאה, לא משום מעילה הוא אלא איסור הנאה גרידא (כן צדד בשפת אמת פסחים כו ובמעילה יא).

ג. ודאי שבאכילה לדברי הכל אסור ואין שייך לומר לענין זה 'דחייתו זוהי שחיתתו' (עפ"י אבי עזרי הל' שאר אבות הטומאה ב, י. וכן דייק השפת-אמת. וגם המנחת-חינוך (נב, טז) דייק כן, אך במקום אחר (קפי, בקומץ המנחה) צידד בדבר).

ד. במדבר – יש שדרש להתיר אברי שער המשלתח בהנאה, כאמור.

ויש שדרש משלש פעמים (כגורסתנו ופרש"י. ועריטב"א) המדברה, המדברה, במדבר – לרבות נוב וגבעון שילה ובית עולמים.

גזרה – יש שדרש לאסור בהנאה.
 ובברייתא דרשו מלשון חיתוך (- צוק חתוך בוקיפה. רש"י).
 דבר אחר אין גזירה אלא דבר המתגזר ויורד (- השעיר מתגזר אברים אברים. רש"י).
 דבר אחר גזרה – שמא תאמר מעשי תהו הוא תלמוד לומר אני ה' – אני ה' גזרתיו ואין לך רשות להרהר בהם.

עזאזל – שיהא עז וקשה. יכול בישוב – תלמוד לומר במדבר. ומנין שבצוק – תלמוד לומר גזרה.
 עזאזל – קשה שבהרים [וכן הוא אומר ואת אילי הארץ לקח].
 תנא דבי רבי ישמעאל: עזאזל – שמכפר על מעשה עזאזל ועזאל (כלומר על עריות).

ה. מאימתי המשלח מטמא בגדים – משיצא לחומת ירושלים (המשלח משמע שיצא כבר לצד המדבר [שכל זמן שהוא בעיר אין קרוי 'שילוח' דהיינו לווייה. מאיר] ועדיין לא הגיע לצוק, שעסוק הוא בשילוח). דברי רבי יהודה. וכן סתמה משנתנו (וכך הם דברי רבי מאיר בתוספתא פ"ג). רבי יוסי אומר: משיגיע לצוק (...לעזאזל – יכבס...). רבי שמעון אומר: משעת דחיפתו (סבר דחיפתו היא שילוחו). זורקו בבת ראש ומטמא בגדים. הרמב"ם (פרה ה,ו) פסק כרבי יהודה וכסתם מתניתין. ואילו הרא"ש פסק כרבי יוסי [שנימוקו עמו והיא גם דעה ממצעת].

המשלח מטמא בגדים ואין השולח את המשלח (- המלוה) מטמא בגדים.
 א. נגע בכלים ובגדים לאחר דחיית השעיר – לא טימאם. אינו מטמא אלא בגדים או כלים שנוגע בהם כל זמן שמתעסק בו (רמב"ם פרה ה, ד.ו. ועראב"ד).
 ב. המשלח טעון הערב שמש כשאר טמאים שהם 'טבולי יום' לאחר טבילתם (עפ"י שיח יצחק, עפ"י דברי הרמב"ם בשאר שריפת פרים ושעירים הנשרפים). ויש חולקים (עפ"י פירוש ראב"ע וחוקוני ויקרא טז,כו).

ק"ג. מהו המשך מעשי הכהן הגדול לאחר שילוח השעיר?

לאחר שמסר את השעיר למשלח (עוד בטרם הגיע למדבר. ע' במפרשים), בא לו הכהן הגדול אצל פר ושעיר הנשרפים, קורעם ומוציא את אימוריהם, נתנם במגיס (ולא על הרצפה, שלא יהו קדשי שמים מוטלים כנבלה. עתוס') להקטירם על גבי המזבח לאחר מכן. קלעם במקלעות (רש"י: שני מוטות שעליהם נתונים הפר והשעיר זה על זה, וכופפם זה תחת זה כמין קליעה. רמב"ם ועוד: מחתך הבשר חתיכות מעורות זו בזו כמין קליעה) ומוציאם לבית השריפה (ביד אחרים).

דפים סז – סח

- ק"ד. א. פר ושעיר הנשרפים – מאימתי מטמאים בגדים?
 ב. אלו מהמתעסקים בהם מטמאים בגדים ואלו אינם מטמאים?
 ג. כיצד הם נשרפים?
 ד. היכן נשרפים?